

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

Руслан СЕРБИН

30.12.2024 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо докторської дисертації Гусака Андрія Петровича на тему: «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні» за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, яка затверджена рішенням Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки 30 листопада 2021 року (протокол № 22) та уточнена рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 24 грудня 2024 року (протокол № 25)

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр кримінології та кримінально-виконавчого права, кримінального права, кримінального процесу, юридичної психології, економічної безпеки та фінансових розслідувань ННІ №1, секретаріату Вченої ради, наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ №1, відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ від 30 грудня 2024 року

Присутні:

проректор академії, доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С. (голова семінару, рецензент);

кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, професор Левченко Ю.О.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Бараш Є.Ю.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кулакова Н.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Расюк Е.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Миронюк Т.В.;

кафедра кримінального права: професор кафедри, голова Координаційного бюро з проблем кримінології відділення кримінально-правових наук НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України Шакур В.І.;

секретаріат Вченої ради: учений секретар, доктор юридичних наук, професор Василевич В.В. (рецензент);

кафедра кримінального процесу: професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Хабло О.Ю.;

кафедра юридичної психології: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор Охріменко І.М.;

кафедра забезпечення економічної безпеки та фінансових розслідувань ННІ № 1: професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Тихонова О.В.;

наукова лабораторія з проблем протидії злочинності ННІ № 1: завідувач наукової лабораторії, доктор юридичних наук, професор Вознюк А.А. (рецензент); провідний науковий співробітник наукової лабораторії, доктор юридичних наук, професор Таран О.В.;

відділ організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності: начальник відділу, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Корольчук В.В.; головний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Джужа О.М.; головний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Тимошенко В.І.; старший науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук Бондар С.В.

Були присутні 10 докторів наук та 7 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації здобувача кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук Гусака Андрія Петровича на тему: «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, щодо її рекомендації для попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Здобувача наукового ступеня Гусака Андрія Петровича про результати дисертації. У своїй доповіді ним було обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; охарактеризовано об'єкт, предмет, мету і задачі дослідження, її емпіричну основу; сформульовані основні теоретичні положення, які обумовлюють наукову новизну; розкрито практичне значення одержаних результатів; наведено дані про їх апробацію.

Говорячи про актуальність теми, здобувач відзначив, що одним із викликів сучасного глобалізованого світу визнається зростання агресії та жорстокості серед дітей, що створює серйозну соціальну й правову проблему, негативно впливає на безпечне середовище у громадах, визначає якісні параметри злочинності неповнолітніх

У 2024 р. до відповідальності в Україні притягнуто 1604 неповнолітніх (+ 47,1 % порівняно з 2022 р.), які вчинили кримінальні правопорушення.

Відтак актуалізується необхідність посилення системи заходів запобігання протиправним діянням та контролю за неповнолітніми на основі превентивних механізмів, спрямованих на соціальну реабілітацію та підтримку молоді, у тому числі інституту пробації.

Під впливом суспільних трансформацій та законодавчих нововведень пробація неповнолітніх вважається стратегічно важливим засобом реалізації державної пенітенціарної політики. Йдеться про запровадження сучасних засад функціонування пробаційних служб, нові стандарти роботи з неповнолітніми, які вчинили кримінальні правопорушення, а також більш ефективної взаємодії з органами правопорядку, інституціями кримінальної юстиції та громадянського суспільства. Оптимізація превентивних заходів в контексті пробації відносно неповнолітніх передбачає врахування індивідуальних характеристик кожної особи, яка перебуває під пробаційним наглядом, моніторинг поведінки засуджених з метою запобігання рецидиву. Удосконалення системи пробації в Україні має спиратися на апробовані національною практикою та зарубіжним досвідом інноваційні технології виправлення та реабілітації неповнолітніх.

Тобто, в умовах реформування пенітенціарної системи, розвиток інституту пробації щодо неповнолітніх потребує концептуального переосмислення за пріоритетами:

- 1) розроблення концепції виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень;
- 2) забезпечення суду інформацією щодо особи неповнолітнього; визначення напрямів взаємодії виховних установ й органів пробації під час підготовки неповнолітнього до звільнення;
- 3) створення умов для проведення соціально-виховної роботи з ними;
- 4) виконання пробаційних програм під час наглядової пробації, ресоціалізаційна спрямованість пенітенціарної пробації.

Вирішення завдань дослідження дозволило сформулювати ряд положень, що становлять наукову новизну:

По-перше, розроблено концептуальні засади пробації щодо неповнолітніх як ефективного і важливого інструменту гарантування безпеки суспільства; ключового та стратегічного напрямку удосконалення правосуддя; складової системи ювенальної юстиції; комплексу правових, організаційних, інформаційно-аналітичних, прогностичних та інших засобів, спрямованих на соціальну реабілітацію та ресоціалізацію неповнолітніх з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей, рівня розвитку та соціально-психологічного стану; процесу реалізації апробованих пробаційних програм на протигагу покаранню, пов'язаному з обмеженням волі.

Відзначено, що специфіка пробації щодо неповнолітніх полягає у застосуванні всього комплексу наглядових та реабілітаційних заходів з урахуванням виду пробації (досудова, наглядова, пенітенціарна), зокрема: поєднання нагляду з наданням соціальної, психологічної та іншої підтримки дитині, яка перебуває в конфлікті із законом; оцінка та мінімізація (нейтралізація) зовнішніх чинників учинення неповнолітнім кримінального правопорушення повторно; поєднання прямого та опосередкованого (родина,

школа, соціальні групи) впливу на неповнолітніх, які перебувають під пробачійним наглядом; багатостороння взаємодія установ виконання покарань, органів пробачії та суб'єктів соціального патронажу, спрямована на соціальну адаптацію неповнолітніх засуджених.

По-друге, визначено параметри імплементації кращих світових пробачійних моделей щодо неповнолітніх й зарубіжного досвіду правового регулювання та здійснення пробачії щодо неповнолітніх, зокрема визнано перспективним для впровадження у національну пенітенціарну практику таких інструментів: моніторинг ефективності пробачійної системи (Великобританія, Японія); координація виконання кримінальних покарань та примусових робіт (Естонія, Латвія); взаємодія персоналу органів пробачії з виховними установами (Данія, Фінляндія); примирення у системі «жертва-злочинець», кадрове забезпечення – підготовка, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу для реалізації пробачійних програм (Німеччина, США); формування та реалізація комплексних цільових програм, спрямованих на зниження рівня злочинності неповнолітніх та створення безпечного середовища (Австрія, Велика Британія, Італія, Норвегія, Португалія, Франція, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія).

По-третє, запропоновані стратегічні пріоритети удосконалення законодавчої та відомчої (міжвідомчої) регламентації інституту пробачії щодо неповнолітніх в Україні з унормуванням (закріпленням, коригуванням): прав та обов'язків неповнолітніх, які перебувають на випробувальному терміні; переліку виховних заходів, які можуть бути застосовані в межах ювенальної пробачії, і не пов'язані з позбавленням волі; критеріїв оцінювання ефективності пробачійного нагляду, реалізації програм нагляду та реабілітації; форм взаємодії органів пробачії з правоохоронними органами, судами, соціальними службами, громадськістю; процедури пробачійного контролю щодо забезпечення моніторингових функцій органів пробачії; гарантій захисту прав неповнолітніх, які перебувають під пробачією; відповідальності неповнолітніх та передбачення санкцій за порушення умов пробачії.

По-четверте, проведений розподіл кримінальних процесуальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються неповнолітніми на: загальні (застосовується до неповнолітніх підозрюваних (підсудних)) та індивідуальні (особистий вплив на особу підозрювану (підсудну), що обмежує (або повністю виключає) її можливість вчинення протиправних дій); фізично-примусові (домашній арешт, тримання під вартою, тимчасове затримання, поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають небезпечну поведінку, тимчасовий арешт, екстрадиційний арешт, а також направлення неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого до спеціалізованої дитячої установи закритого типу) та психолого-примусові (грунтуються на особистому зобов'язанні підозрюваного (обвинуваченого)) або діях третіх осіб).

По-п'яте, здійснено систематизацію суб'єктів соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими: пенітенціарні (Державна кримінально-виконавча служба України та її територіальні органи управління; персонал виховних колоній; батьківський комітет при колонії); профільні (заклади освіти; педагогічна та піклувальна ради; спостережна комісія; органи місцевої влади;

центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; служба у справах дітей; поліція; суд; прокуратура); інші – підприємства, установи, громадські та релігійні організації, волонтери.

По-шосте, науково доведено доцільність запровадження у практику органів пробачії проактивних методик роботи з неповнолітніми з урахуванням розробленого проекту пробачійної програми «Формування правової культури та свідомості», що ґрунтується на освітніх та психологічних підходах зміни переконань і поведінки й спрямований на реабілітацію, соціальну адаптацію неповнолітніх шляхом підвищення правової свідомості та розвитку правової культури, а також внесення змін та доповнень до низки пробачійних програм («Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин», «Формування життєвих навичок»).

По-сьоме, сформульоване наукове бачення порядку виконання покарання у виді пробачійного нагляду щодо неповнолітніх, що включає: оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення особами, які вчинили кримінальні правопорушення у віці 14–17 років (захисні фактори, криміногенна потреба, фактори ризику); проведення моніторингу щодо стану застосування покарання у виді пробачійного нагляду; виконання неповнолітніми засудженими покладених на них обов'язків.

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 335 справ неповнолітньої особи органу пробачії упродовж 2018–2024 рр.; 300 досудових доповідей щодо неповнолітніх-обвинувачених; 450 вироків, винесених судами України щодо кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми; 25 матеріалів комплексних перевірок Управління нагляду за додержанням законів у місцях несвободи та органах пробачії Департаменту протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Офісу Генерального прокурора; результати опитувань 470 працівників органів пробачії, 85 прокурорів, 124 поліцейських; 305 засуджених неповнолітніх, які перебували на обліку в органах пробачії); аналітичні звіти та узагальнення Міністерства юстиції України (Державна кримінально-виконавча служба України, Департамент з питань виконання кримінальних покарань, Державна установа «Центр пробачії»), Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України.

Доповідь закінчено, дякую за увагу. Готовий надати відповіді на запитання.

По закінченню доповіді присутніми були поставлені наступні **запитання:**

Шакун В.І.: Шановний здобувач, у контексті предмету дослідження, в чому полягають концептуальні засади пробачії щодо неповнолітніх?

Відповідь: Дякую за запитання. Нами розроблено концептуальні засади пробачії щодо неповнолітніх як ефективного і важливого інструменту гарантування безпеки суспільства; ключового та стратегічного напрямку удосконалення правосуддя; складової системи ювенальної юстиції; комплексу правових, організаційних, інформаційно-аналітичних, прогностичних та інших засобів, спрямованих на соціальну реабілітацію та ресоціалізацію неповнолітніх

з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей, рівня розвитку та соціально-психологічного стану; процесу реалізації апробованих пробаційних програм на противагу покаранню, пов'язаному з обмеженням волі.

Специфіка пробації щодо неповнолітніх полягає у застосуванні всього комплексу наглядових та реабілітаційних заходів з урахуванням виду пробації (досудова, наглядова, пенітенціарна), зокрема: поєднання нагляду з наданням соціальної, психологічної та іншої підтримки дитині, яка перебуває в конфлікті із законом; оцінка та мінімізація (нейтралізація) зовнішніх чинників учинення неповнолітнім кримінального правопорушення повторно; поєднання прямого та опосередкованого (родина, школа, соціальні групи) впливу на неповнолітніх, які перебувають під пробаційним наглядом; багатостороння взаємодія установ виконання покарань, органів пробації та суб'єктів соціального патронажу, спрямована на соціальну адаптацію неповнолітніх засуджених.

Вознюк А.А.: Шановний Андрію Петровичу, яка міжнародна практика та зарубіжний досвід правового регулювання та здійснення пробації щодо неповнолітніх?

Відповідь: Дякую за запитання. З огляду на досвід ряду європейських країн та США виокремлено найбільш перспективні для впровадження в національну правову практику моделі нормативної регламентації та здійснення пробації щодо неповнолітніх за напрямками: загальний моніторинг ефективності системи пробаційних заходів; підготовка досудової доповіді з розробленням програм корекції соціальної поведінки та превентивних заходів; координація виконання кримінальних покарань та примусових робіт; організація взаємодії соціальних служб у справах дітей з установами виконання покарань; моделі примирення у системі «жертва-злочинець»; підготовка кадрів для реалізації пробаційних програм.

Зосереджено увагу на типологічних особливостях організаційної побудови та відомчої підпорядкованості служб пробації різних країн (Великобританія, Данія, Естонія, Латвія, Норвегія, Фінляндія, Чехія, Японія – служба пробації підконтрольна Міністерству юстиції; Німеччина, США, Угорщина – підвідомча судовим органам; Нідерланди – прокуратурі; Швеція – тюремному відомству; Сінгапур – Міністерству громадського розвитку і спорту). Загалом зарубіжна практика засвідчує важливість співпраці між урядом, громадськими організаціями та населенням щодо запобігання кримінальним правопорушенням неповнолітніх, координації зусиль та ефективному використанню ресурсів для досягнення цілей пробації, а спільне виконання пробаційних програм ґрунтується на міжвідомчій взаємодії стейкхолдерів (правоохоронні структури, заклади освіти, медичні установи, молодіжні рухи, волонтери тощо).

Василевич В.В.: У своєму виступі Ви наголосили на імплементації кращих зарубіжних пробаційних методик щодо неповнолітніх. Надайте їх характеристику

Відповідь: Дякую за запитання. Досвід функціонування національних систем пробації неповнолітніх без ізоляції засуджених від суспільства в ряді європейських країн та США виявляє більший економічний ефект, порівняно з витратами держави на утримання особи у виховних установах. Приміром, у

Швейцарії та Норвегії функції пробаційних органів виконують благодійні організації. Головна мета служб пробації в Болгарії, Естонії, Фінляндії полягає у використанні альтернативних методів, що не передбачають ув'язнення – обвинуваченому призначають покарання, не пов'язане з позбавленням волі, з одночасним контролем над ним («пробаційний нагляд») й проведенням роботи щодо коригування її поведінки («соціальна адаптація»). У США ще з 1869 р. запроваджено державну посаду «пробаційного агента», який наділений повноваженнями щодо відвідування неповнолітніх у пенітенціарних закладах й контролю за правопорушниками з ініціюванням їх звільнення за умов належної поведінки. Служба пробації в США застосовує найрізноманітніші методи нагляду за неповнолітніми навіть у разі незначного правопорушення (інтенсивний виправний термін, домашній арешт, передача на поруки батьків, GPS-моніторинг). Функціонує й система спеціалізованих судів для неповнолітніх, де термін пробації не перевищує трьох років або максимального терміну для дорослих. Загалом, розвиток пробації в США віддзеркалюється у законодавчих актах, які визначають умови та терміни пробації, процедури її продовження та скасування.

Чернявський С.С.: Пробація є ефективним засобом моніторингу, соціальної підтримки, виховання, запобігання повторним кримінальним правопорушенням та зменшення рівня злочинності серед неповнолітніх. Яке місце інституту пробації у системі заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються неповнолітніми?

Відповідь: Дякую за запитання. У системі заходів запобігання правопорушенням, учиненим неповнолітніми, особливе місце посідає індивідуально-профілактична робота на основі складеного органом пробації плану роботи із засудженим, що включає комплекс заходів з надання консультативної, психологічної та інших видів допомоги; сприяння працевлаштуванню, залученню до навчання, участі у виховних заходах та соціально корисної діяльності; допомога у вирішенні соціальних проблем, у тому числі розв'язанню конфліктних ситуацій у родині.

Окрему увагу зосереджено на оцінюванні ризиків учинення неповнолітнім кримінального правопорушення повторно, необхідної при підготовці досудової доповіді та складанні індивідуального плану роботи із засудженим, що включає: захисні чинники – характеристики осіб, які притягуються до відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, фактори впливу на їх протиправну діяльність родини, освітнього середовища, соціального оточення; криміногенні чинники – ступінь впливу певного фактору ризику на виникнення (розвиток) протиправної поведінки; чинники рецидиву – причини та умови вчинення кримінального правопорушення повторно. Основними завданнями оцінки ризиків є: виявлення факторів, що сприяють протиправній поведінці неповнолітнього; підготовка інформації для суду, що характеризує обвинуваченого, з метою прийняття рішення про міру його відповідальності; проведення моніторингу змін у потребах неповнолітньої особи і рівня ризику вчинення нею повторних кримінальних правопорушень; визначення рівня нагляду та обрання програми з урахуванням виявлених криміногенних факторів,

факторів сприйняття і захисту неповнолітніх осіб та обов'язків, покладених на них судом.

Расюк Е.В.: У своєму виступі Ви наголосили, що досудова доповідь має включати розгорнуту соціально-психологічну характеристику неповнолітнього обвинуваченого. Які складові такої доповіді?

Відповідь: Дякую. Науково доведено, що досудова доповідь має включати розгорнуту соціально-психологічну характеристику неповнолітнього обвинуваченого, що містить: історію правопорушень; час, який минув з моменту винесення попереднього вироку (іншого рішення суду), яким особу засуджено, звільнено від покарання чи кримінальної відповідальності за nereабілітуючими обставинами; час, який особа в сукупності провела у виховній установі; форма вини; наявність обставин, які обтяжують покарання за нинішнім обвинуваченням; короткий зміст (обставини, мотиви) правопорушення, ставлення до правопорушення з боку неповнолітнього обвинуваченого; умови життєдіяльності та розвитку (родина, житло, освіта, робота, матеріальне становище); особистісні характеристики (контроль за поведінкою та мисленням, психічний стан, зловживання алкоголем, наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами); соціальне оточення; ставлення до правопорушень; мотивація до зміни способу життя (поведінки, переконань); фактори, які підвищують ризик вчинення кримінального правопорушення, виходячи з його криміногенних потреб; наявність у обвинуваченого мотивації до позитивних змін (з урахуванням бажання брати участь у підготовці досудової доповіді). Важливими складовими досудової доповіді є також оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення, а також висновок про можливість виправлення неповнолітнього без обмеження або позбавлення волі на певний строк.

Охріменко І.М.: Андрію Петровичу, викликає інтерес виконання пробачієних програм під час наглядової пробачії. Що Вами конкретно запропоновано за відповідним напрямом?

Відповідь: Дякую за запитання. Серед заходів пробачієного характеру наглядова пробачія здатна сприяти зменшенню рецидиву злочинності. Постійний нагляд, психологічна підтримка та соціальна реінтеграція допомагають засудженим змінити свою поведінку та уникнути повторних правопорушень. Під час наглядової пробачії здійснюється не лише контроль, але й розгорнута соціально-виховна діяльність відповідно до індивідуального плану роботи із засудженим, з урахуванням оцінок ризиків учинення відповідних категорій повторних правопорушень. Крім того, цей підхід передбачає індивідуальне надання консультативної, психологічної та іншої підтримки; сприяння трудовій адаптації; залучення до освіти; участь у виховних і соціально корисних ініціативах; а також проведення індивідуально-профілактичної роботи. У цьому контексті результати психологічних оцінювань є необхідним, корисним та результативним інструментом при вивченні осіб, які перебувають на пробачії. Отримані діагностичні дані дозволяють передбачати поведінку засуджених з визначенням оптимального персонального стилю спілкування та індивідуальної траєкторії психокорекційної роботи.

Пробаційні програми під час наглядової пробації сприяють відновленню справедливості, що включає фінансові компенсації потерпілим, громадські роботи або інші види підтримки жертв. Встановлено, що виконання пробаційних програм під час наглядової пробації є ефективним заходом запобігання вчиненню неповнолітніми правопорушень у майбутньому, реабілітації неповнолітніх засуджених, які звільнені з під варти, що дає їм можливість перебувати під постійним контролем і сприяє соціальній адаптації. У свою чергу, випробувальний нагляд – це реалізація соціально-виховних заходів у вигляді громадських або виправних робіт щодо неповнолітніх, яким вже було призначено покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі на певний термін, але замінено громадськими роботами чи виправними роботами; звільнених від відбування покарання з випробуванням; звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; направлення для відбування покарання до виправних центрів.

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С. Рецензент підкреслив, що виконане Гусаком А.П. дослідження виконано якісно та на високому науковому рівні. Основні результати досліджень автора достатньою мірою обгрунтовані. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. Позитивним моментом роботи є вміння дисертанта обгрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію із вченими, послідовно, логічно та системно викладати матеріал.

Рецензент наголосив, що проблема кримінологічних та кримінально-виконавчих засад пробації щодо неповнолітніх в Україні є важливим та перспективним напрямком наукових досліджень. Суспільство стикається зі зростаючими випадками жорстокості та агресивності серед дітей, що створює серйозну соціальну проблему, негативно впливає на безпеку та стабільність громади, а також на злочинність неповнолітніх. Тому виникає необхідність у вжитті ефективних заходів запобігання протиправним діянням та контролю за неповнолітніми. Превентивні програми, спрямовані на соціальну реабілітацію та підтримку молоді, а також вдосконалення системи освіти та виховання, можуть стати ключовими чинниками у розв'язанні такої соціальної проблеми в умовах воєнного стану.

В умовах реформування пенітенціарної системи, розвиток інституту пробації щодо неповнолітніх потребує концептуального переосмислення за пріоритетами: розроблення концепції виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень; забезпечення суду інформацією щодо особи неповнолітнього; визначення напрямів взаємодії виховних установ й органів пробації під час підготовки неповнолітнього до звільнення, а також створення умов для проведення соціально-виховної роботи з ними; виконання пробаційних програм під час наглядової пробації, ресоціалізаційна спрямованість пенітенціарної пробації.

Вивчення поданих А. П. Гусаком матеріалів докторської дисертації, анотації, реферату дисертації, а також ознайомлення з науковими публікаціями

за обраною темою, зарахованих за темою докторської дисертації, дає підстави стверджувати, що дисертантом проведено достатньо ґрунтовний науковий аналіз обраної теми, виявлено новизну опрацьованих питань, сформульовано наукові положення, узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Можна констатувати, що дисертант досягнув поставлених перед собою цілей, докторську дисертацію виконав на високому науковому та методологічному рівнях. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висувуються до докторських дисертацій означеної наукової спеціальності.

Дисертація А. П. Гусака є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому реалізовано доктринальний підхід до формування кримінологічних та кримінально-виконавчих засад пробації щодо неповнолітніх в Україні з визначенням шляхів розв'язання низки фундаментальних і праксеологічних проблем виправлення неповнолітніх та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, забезпечення суду інформацією, що характеризує неповнолітніх-обвинувачених. На основі проведеного дослідження запропоновано низку концептуальних положень, висновків і пропозицій, що мають практичне значення не лише для теорії кримінології та кримінально-виконавчого права, але й для практичної діяльності органів сектору безпеки й громадськості.

Викладення матеріалу ґрунтується на глибокому системному аналізі нормативно-правових актів, спеціальної наукової літератури, а висновки – на вітчизняному й зарубіжному законодавстві, кримінально-виконавчій й кримінологічній доктрині, пробаційній практиці, а також можуть використовуватися серед громадськості та медіа.

Дисертаційне дослідження А. П. Гусака є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Вона має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Зміст роботи та багатогранність висвітленої проблеми свідчать про різносторонню, і водночас комплексну наукову компетентність її автора.

У цілому, як свідчить зміст роботи, до захисту подано завершене наукове дослідження, яке містить низку наукових положень. Так, у дисертації на основі комплексного аналізу доктринальних положень вітчизняних і зарубіжних учених у галузі права та дотичних спеціальностей, актів національного законодавства, міжнародно-правових документів та сталої пенітенціарної практики вирішено важливу наукову проблему, що полягає у формуванні кримінологічних та кримінально-виконавчих засад пробації щодо неповнолітніх з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення відповідних нормативно-правової регламентації та правозастосовної практики.

Реферат та дисертація Гусака Андрія Петровича «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, достовірність та обґрунтованість їх основних положень відповідають вимогам

Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 та може бути рекомендоване до попереднього розгляду спеціалізованою вченою радою

Доктор юридичних наук, професор Василевич В.В. Рецензентом відзначено, що актуальність обраної автором теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і заперечень. Позитивним є те, що дослідник зумів уникнути однобічності, тенденційності при висвітленні теми. Матеріал у розділах роботи викладається в логічній послідовності й легко читається. Рецензент відмітив, що діяльність держави щодо гуманізації та демократизації політики у сфері виконання кримінальних покарань, подолання негативних наслідків репресивної системи судочинства зумовила впровадження інституту пробації в систему кримінальної юстиції. Створення інституту пробації стало можливим завдяки вивченню міжнародного досвіду та підтримці іноземних держав, організацій та інституцій, впровадженню в практичну площину реалізацію пробаційних програм.

У рамках реформи органів пробації в Україні здійснено ряд заходів, а саме: створено систему пробації (Державна Установа «Центр пробації», уповноважених органів з питань пробації); розроблено низки пробаційних програм, впроваджено новий інститут кримінального процесу, налагоджено алгоритм ефективної взаємодії установ виконання покарань та органів пробації при підготовці засудженого до звільнення; створено комунікаційні платформи для поширення в суспільстві інформації про роль та переваги пробації, як перспективної та логічної моделі виконання покарання, що поєднана за допомогою підтримки, мотивації порушника до змін без вилючення його із суспільства. Такі платформи є дієвою альтернативною формою покарань у вигляді позбавлення або обмеження волі сприяли певним позитивним змінам і наближенню України до Європи. Проте на думку фахівців кримінально-виконавчої системи сьогодні в законі та інших нормативно-правових актах існує чимало прогалин і неточностей, що потребують урегулювання. Окрім цього, слід взяти до уваги міжнародний досвід діяльності системи служби пробації, що передбачає необхідність зміни підходу від певних традиційних, застарілих поглядів щодо розуміння сутності пробаційної роботи, до сучасних альтернативних кримінально-правових заходів.

Сьогодні удосконалення системи пробації та ресоціалізація передбачає створення повноцінної системи пробації, що здатна забезпечити реабілітацію правопорушників і створити баланс між безпекою суспільства та запобіганням скоєння кримінальних правопорушень. Зрозуміло, що ця робота триває, і наразі комплекс проблем залишається ще невирішеним

Під впливом суспільних трансформацій та законодавчих нововведень пробація неповнолітніх вважається стратегічно важливим засобом реалізації державної пенітенціарної політики. Йдеться про запровадження сучасних засад функціонування пробаційних служб, нові стандарти роботи з неповнолітніми, які вчинили кримінальні правопорушення, а також більш ефективної взаємодії з органами правопорядку, інституціями кримінальної юстиції та громадянського

суспільства. Оптимізація превентивних заходів в контексті пробації відносно неповнолітніх передбачає врахування індивідуальних характеристик кожної особи, яка перебуває під пробаційним наглядом, моніторинг поведінки засуджених з метою запобігання рецидиву. Удосконалення системи пробації в Україні має спиратися на апробовані національною практикою та зарубіжним досвідом інноваційні технології виправлення та реабілітації неповнолітніх.

Зазначені обставини засвідчують актуальність дисертації, а також підтверджують її нагальність, що забезпечить вироблення наукового консенсусу в гострих і дискусійних питаннях виправлення та ресоціалізації неповнолітніх, зумовлюючи практичну площину консолідованої моделі пробаційного нагляду.

Дисертація А. П. Гусака є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому реалізовано доктринальний підхід до формування кримінологічних та кримінально-виконавчих засад пробації щодо неповнолітніх в Україні з визначенням шляхів розв'язання низки фундаментальних і праксеологічних проблем виправлення неповнолітніх та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, забезпечення суду інформацією, що характеризує неповнолітніх-обвинувачених. У роботі, – розроблено концептуальні засади пробації щодо неповнолітніх як ефективного і важливого інструменту гарантування безпеки суспільства; ключового та стратегічного напрямку удосконалення правосуддя; складової системи ювенальної юстиції; комплексу правових, організаційних, інформаційно-аналітичних, прогностичних та інших засобів, спрямованих на соціальну реабілітацію та ресоціалізацію неповнолітніх з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей, рівня розвитку та соціально-психологічного стану; процесу реалізації апробованих пробаційних програм на противагу покаранню, пов'язаному з обмеженням волі; запропоновані стратегічні пріоритети удосконалення законодавчої та відомчої (міжвідомчої) регламентації інституту пробації щодо неповнолітніх в Україні з унормуванням (закріпленням, коригуванням): прав та обов'язків неповнолітніх, які перебувають на випробувальному терміні; переліку виховних заходів, які можуть бути застосовані в межах ювенальної пробації, і не пов'язані з позбавленням волі; критеріїв оцінювання ефективності пробаційного нагляду, реалізації програм нагляду та реабілітації; форм взаємодії органів пробації з правоохоронними органами, судами, соціальними службами, громадськістю; процедури пробаційного контролю щодо забезпечення моніторингових функцій органів пробації; гарантій захисту прав неповнолітніх, які перебувають під пробацією; відповідальності неповнолітніх та передбачення санкцій за порушення умов пробації; науково доведено доцільність запровадження у практику органів пробації проактивних методик роботи з неповнолітніми з урахуванням розробленого проєкту пробаційної програми «Формування правової культури та свідомості», що ґрунтується на освітніх та психологічних підходах зміни переконань і поведінки й спрямований на реабілітацію, соціальну адаптацію неповнолітніх шляхом підвищення правової свідомості та розвитку правової культури, а також внесення змін та доповнень до низки пробаційних програм («Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин», «Формування

життєвих навичок»); сформульоване наукове бачення порядку виконання покарання у виді пробаційного нагляду щодо неповнолітніх, що включає: оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення особами, які вчинили кримінальні правопорушення у віці 14–17 років (захисні фактори, криміногенна потреба, фактори ризику); проведення моніторингу щодо стану застосування покарання у виді пробаційного нагляду; виконання неповнолітніми засудженими покладених на них обов'язків.

Багатоаспектний і комплексний характер проведеного дослідження, значення результатів цієї роботи для зміцнення української держави, нагальність питання протидії злочинності в реаліях сьогодення дають змогу зарахувати вказану працю до переліку цікавих наукових робіт з обраної проблематики, роблять її своєчасною та актуальною в юриспруденції. Враховуючи практичну значущість роботи – роботу оцінюю позитивно.

Дисертаційне дослідження Гусака Андрія Петровича на тему: «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні», підготовлена на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче це завершений варіант наукової праці, який може бути рекомендований до розгляду спеціалізованою вченою радою відповідного профілю

Доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Тичина Д.М Рецензентом підкреслено, що основні положення дисертаційного дослідження А.П. Гусака, дають підстави говорити про актуальність обраної теми та новизну отриманих результатів. Обрана тема дисертації є надзвичайно актуальною.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного законодавства та міжнародних правових актів.

Структурно дослідження побудоване логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою. При поділі розділів основного тексту на підрозділи автором дотримані правила пропорційності, взаємовиключення. Мета і завдання, визначені дисертантом у вступі, знайшли відображення у змісті дослідження. Висновки і пропозиції дисертації об'єднані ключовою ідеєю дослідження формування кримінологічних та кримінально-виконавчих засад пробації щодо неповнолітніх в Україні з визначенням шляхів розв'язання низки фундаментальних і праксеологічних проблем

Рецензентом відмічено, що у цілому дослідження відображає вміння автора довести свої судження та оспорити підходи виступаючих. Основні висновки і пропозиції сформульовані дисертантом викладені чітко, без двозначності, прозоро; головні тези наведені комплексно, системно. Аргументи не суперечать один одному і є достатніми. Дисертант дотримується принципу єдності конкретно-історичного і концептуальних підходів при визначенні позитивних та негативних чинників, які впливають на пенітенціарну сферу, застосував юридичні методи аналізу й тлумачення правових норм.

Висновки дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

Загалом, дисертаційне дослідження А.П. Гусака є цілком завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагоме теоретичне та практичне значення. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, вимогам МОН України, зокрема «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, і може бути рекомендована для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Шакун В.І. відзначив, що ознайомлення зі змістом наукового дослідження засвідчує, що автором для наукового пошуку обрано доволі актуальну тему, оскільки модернізація сучасної системи пробації стала у центрі уваги у зв'язку з невинними змінами в законодавстві та еволюцією пенітенціарної системи, розвиток якої спрямований на створення ефективного механізму контролю, спостереження та реабілітації неповнолітніх злочинців. У цьому контексті, необхідне наукове обґрунтування, яке базуватиметься на міжгалузевих дослідженнях (кримінально-виконавчих, кримінологічних, соціальних, психологічних та ін.) й дозволить розробити ефективні та індивідуалізовані методики превентивних заходів. Відтак, під впливом суспільних змін та новацій у правовій сфері, пробація неповнолітніх стає стратегічно важливим аспектом кримінально-виконавчої політики. Зміни в законодавстві визначають нові принципи та вимоги діяльності пробаційної служби, права та обов'язки персоналу органів пробації, стандарти роботи з неповнолітніми, які вчинили кримінальні правопорушення, а також процедури взаємодії з іншими структурами правосуддя й соціального обслуговування. Оптимізація превентивних заходів в контексті пробації щодо неповнолітніх включає також й аналіз та удосконалення програм ресоціалізації, підтримки та нагляду. Застосування інноваційних методів та технологій для моніторингу поведінки неповнолітніх сприяє вдосконаленню системи пробації та запобігання рецидиву. Більше того, індивідуалізація підходів до неповнолітніх передбачає вивчення та врахування унікальних характеристик кожної особи, яка перебуває під пробаційним наглядом, що набувають ключового значення у взаємодії з неповнолітніми з метою максималізації впливу на їх негативну поведінку. Використання інноваційних технологій в пробації щодо неповнолітніх робить систему більш гнучкою, прозорою та ефективною,

сприяючи досягненню більш високих результатів у виправленні та реабілітації.

На сьогодні, в умовах воєнного стану, розвиток системи пробаційних заходів щодо неповнолітніх не тільки допомагає зменшити ризик рецидиву, але й сприяє формуванню безпечного та стабільного суспільства, в якому кожен громадянин може відчувати захищеність й впевненість у своєму майбутньому. Відтак, розвиток сучасної системи пробації для неповнолітніх злочинців вимагає комплексного підходу, наукового обґрунтування та постійного вдосконалення превентивних заходів, щоб забезпечити ефективну соціальну адаптацію та уникнення втягнення дітей в кримінальну діяльність.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджені теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Заслужують уваги сформульовані у результаті проведеного дослідження нові положення, запропоновані особисто дисертантом, зокрема вперше розроблено наукову концепцію пробації щодо неповнолітніх як ефективного і важливого інструменту гарантування безпеки суспільства; ключового та стратегічного напрямку удосконалення правосуддя; складової системи ювенальної юстиції; комплексу правових, організаційних, інформаційно-аналітичних, прогностичних та інших засобів, спрямованих на соціальну реабілітацію та ресоціалізацію неповнолітніх з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей, рівня розвитку та соціально-психологічного стану; процесу реалізації апробованих пробаційних програм на противагу покаранню, пов'язаному з обмеженням волі.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Гусака Андрія Петровича на тему «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора юридичних наук.

Доктор юридичних наук, професор Вознюк А.А. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, А. П. Гусак продемонстрував знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

Мета та завдання дисертаційного дослідження сформульовані чітко та послідовно. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з встановленими вимогами. Методи дослідження обрані правильно.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Висновок – подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову.

Гусак Андрій Петрович висловив виступаючим та усім присутнім на засіданні фахового семінару подяку за позитивну оцінку дисертаційної роботи, за висловлені побажання, зауваження та професійні поради, які сприяли вдосконаленню змісту роботи.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

щодо дисертації Гусака Андрія Петровича «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні»

Актуальність теми. Одним із викликів сучасного глобалізованого світу визнається зростання агресії та жорстокості серед дітей, що створює серйозну соціальну й правову проблему, негативно впливає на безпечне середовище у громадах, визначає якісні параметри злочинності неповнолітніх. Зокрема, у 2024 р. до відповідальності в Україні притягнуто 1604 неповнолітніх (+ 47,1 % порівняно з 2022 р.), які вчинили кримінальні правопорушення (424 – проступки, 1180 – злочини), зокрема крадіжки (61,2 %), грабежі (11,1 %), хуліганство (12 %), незаконне заволодіння транспортним засобом (9,4 %), у тому числі у стані алкогольного/наркотичного сп'яніння. В умовах воєнного стану все частіше наголошується на необхідності посилення системи заходів запобігання протиправним діянням та контролю за неповнолітніми на основі превентивних механізмів, спрямованих на соціальну реабілітацію та підтримку молоді, у тому числі інституту пробації.

Під впливом суспільних трансформацій та законодавчих нововведень пробація неповнолітніх вважається стратегічно важливим засобом реалізації державної пенітенціарної політики. Йдеться про запровадження сучасних засад функціонування пробаційних служб, нові стандарти роботи з неповнолітніми, які вчинили кримінальні правопорушення, а також більш ефективної взаємодії з органами правопорядку, інституціями кримінальної юстиції та громадянського суспільства. Оптимізація превентивних заходів в контексті пробації відносно неповнолітніх передбачає врахування індивідуальних характеристик кожної особи, яка перебуває під пробаційним наглядом, моніторинг поведінки засуджених з метою запобігання рецидиву. Удосконалення системи пробації в

Україні має спиратися на апробовані національною практикою та зарубіжним досвідом інноваційні технології виправлення та реабілітації неповнолітніх.

Теоретичні пошуки у галузі кримінології, кримінально-виконавчого права та ювенального правосуддя зумовлюють звернення до наукових доробків М. С. Андріяшевської, А. М. Бабенка, І. О. Бандурки, В. С. Батиргарєвої, А. Б. Благі, В. В. Василевича, В. В. Вітвіцької, Б. М. Головкина, В. В. Голіни, С. Ф. Денисова, З. А. Загинеї-Заболотенко, Р. С. Кваші, Т. В. Корнякової, В. В. Кузнєцова, Н. В. Кулакової, О. Г. Кулика, В. О. Меркулової, С. А. Мозоля, Є. С. Назимка, А. М. Орлеана, Є. О. Письменського, Ю. А. Пономаренко, Т. І. Пономарьової, А. С. Сизоненка, Д. М. Тичини, Н. С. Юзікової, В. І. Шакуна, С. С. Яценка та ін.

У різні часи окремі аспекти пробаційної діяльності цільовим порядком розглядали Є. Ю. Бараш, О. В. Беца, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, Г. В. Житник, А. В. Кирилюк, В. А. Кирилюк, О. О. Книженко, В. В. Коваленко, О. Г. Колб, М. О. Колесник, В. Я. Конопельський, Н. М. Крестовська, І. М. Микитась, І. М. Михайлова, Л. І. Олефір, Д. О. Пилипенко, М. С. Пузирьов, А. Ф. Степанюк, В. М. Трубников, С. І. Халимон, О. О. Шкута, С. Я. Фаренюк, Д. В. Ягунов, І. С. Яковець та ін.

Одержані зазначеними авторами висновки мають важливе значення для наукового забезпечення створення в Україні пробаційної платформи як альтернативи покаранню у вигляді позбавлення або обмеження волі із забезпеченням визнаних міжнародним правом гарантій прав і свобод людини. Проте в умовах реформування пенітенціарної системи, розвиток інституту пробації щодо неповнолітніх потребує концептуального переосмислення за пріоритетами: розроблення концепції виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень; забезпечення суду інформацією щодо особи неповнолітнього; визначення напрямів взаємодії виховних установ й органів пробації під час підготовки неповнолітнього до звільнення, а також створення умов для проведення соціально-виховної роботи з ними; виконання пробаційних програм під час наглядової пробації, ресоціалізаційна спрямованість пенітенціарної пробації. Зазначене підтверджує актуальність обраної теми, визначає її науково-теоретичну та практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021); Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р. № 1153-р); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023), а також позицій Кіотської декларації щодо розширення можливостей попередження злочинів, кримінального правосуддя та верховенства права (Чотирнадцятий Конгрес ООН із запобігання

злочинності та кримінального судочинства, Кіото, Японія, 2021 р.). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454) й Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 р., протокол № 23).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки 30 листопада 2021 року (протокол № 22) з уточненням Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 24 грудня 2024 року (протокол № 25).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є теоретико-правове узагальнення та розв'язання комплексної наукової і прикладної проблеми формування кримінологічних та кримінально-виконавчих засад пробації щодо неповнолітніх з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства, відомчої (міжвідомчої) регламентації та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *задачі*:

- з'ясувати сучасний стан наукового розроблення проблем пробації щодо неповнолітніх;
- систематизувати наукові підходи до інституту пробації щодо неповнолітніх у національній правовій доктрині;
- узагальнити міжнародну практику й зарубіжний досвід правового регулювання та здійснення пробації щодо неповнолітніх;
- визначити місце інституту пробації у системі заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються неповнолітніми;
- встановити вікові та психологічні особливості неповнолітніх для обрання та застосування заходів запобігання вчиненню ними кримінальних правопорушень;
- розкрити специфіку пробації щодо неповнолітніх у механізмі запобігання кримінальним правопорушенням;
- охарактеризувати правові засоби запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються неповнолітніми, під час кримінального провадження;
- внести пропозиції щодо підготовки досудової доповіді щодо неповнолітніх обвинувачених;
- виокремити особливості досудової пробації щодо неповнолітніх;
- надати кримінально-виконавчу характеристику пробації й окреслити перспективи соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими у виховних установах;
- сформулювати концептуальне бачення виконання пробаційних програм під час наглядової пробації;
- розкрити специфіку ресоціалізаційної спрямованості пенітенціарної пробації;
- запропонувати шляхи вдосконалення постпенітенціарної пробації щодо неповнолітніх.

Об'єкт дослідження – пробація як система наглядових і соціально-виховних заходів, спрямованих на реалізацію органами кримінальної юстиції та іншими уповноваженими суб'єктами пенітенціарної політики щодо неповнолітніх.

Предмет дослідження – кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення обумовлених нею задач використовувались такі методи:

загальнонаукові: діалектичний – для розроблення кримінологічних та кримінально-виконавчих пробаційних механізмів, у тому числі й з урахуванням умов воєнного стану, шляхів формування та реалізації ювенальної пробації (розділи 1–4); *структурний та функціональний* – дозволили розглянути пробацію щодо неповнолітніх як комплекс правових, організаційних і практичних заходів, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері пробації (розділ 1), застосування під час кримінального провадження (розділ 3) й у механізмі пенітенціарного й постпенітенціарного впливу (розділ 4);

спеціальні: історико-правовий – для генезису ключових етапів становлення й розвитку наукових досліджень, законодавства та пробаційної практики (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 3.1, 4.1); *компаративістський* – для узагальнення міжнародно-правових стандартів, оцінки можливостей імплементації зарубіжного досвіду у національну правозастосовну практику органів кримінальної юстиції (підрозділ 1.3, розділи 3, 4); *логіко-юридичний* – у процесі внесення пропозицій щодо підготовки досудової доповіді щодо неповнолітніх обвинувачених (підрозділ 3.2), виконання пробаційних програм під час наглядової пробації (підрозділ 4.2); формулюванні загальних оцінок і висновків до розділів, а також пропозицій щодо вдосконалення законодавства та правозастосовної практики (розділи 1–4); *системний* – сприяв систематизації, узагальненню, аналізу та розробленню проєкту пробаційної програми (підрозділи 3.2, 3.3, 4.2–4.4); *моделювання* – дозволив окреслити перспективи обрання та застосування заходів запобігання вчиненню неповнолітніми кримінальних правопорушень; соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими у виховних установах; розкрити специфіку ресоціалізаційної роботи пенітенціарної пробації (підрозділи 2.2, 4.1, 4.3); *формально-юридичний* – під час опрацювання матеріалів органів і служб у справах дітей, спеціальних установ та закладів, які здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень, пробаційних та судових органів, виховних установ (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1–3.3), з подальшим розробленням механізму запобігання вчиненню неповнолітніми повторних кримінальних правопорушень (розділ 4); *статистично-математичний* – з метою порівняння результатів опитувань персоналу органів пробації, поліцейських ювенальної превенції, неповнолітніх суб'єктів пробації (розділи 2–4); аналізу отриманих емпіричних даних і статистичної звітності уповноважених інституцій (підрозділи 2.1–2.4, 4.1–4.4).

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 335 справ неповнолітньої особи органу пробації упродовж 2018–2024 рр. (з усіх регіонів України); 300 досудових доповідей щодо неповнолітніх-обвинувачених;

450 вироків, винесених судами України щодо кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми за ст. 115, 185–187, 189, 289, 296 Кримінального кодексу України, з усіх регіонів України; 25 матеріалів комплексних перевірок Управління нагляду за додержанням законів у місцях несвободи та органах пробачії Департаменту протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Офісу Генерального прокурора; результати опитувань 984 респондентів (470 працівників органів пробачії, 85 прокурорів, 124 поліцейські – співробітники підрозділів ювенальної превенції головних управлінь Національної поліції України в областях; 305 засуджених неповнолітніх, які перебували на обліку в органах пробачії); аналітичні звіти та узагальнення Міністерства юстиції України (Державна кримінально-виконавча служба України, Департамент з питань виконання кримінальних покарань, Державна установа «Центр пробачії»), Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому реалізовано доктринальний підхід до формування кримінологічних та кримінально-виконавчих засад пробачії щодо неповнолітніх в Україні з визначенням шляхів розв'язання низки фундаментальних і праксеологічних проблем виправлення неповнолітніх та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, забезпечення суду інформацією, що характеризує неповнолітніх-обвинувачених. Найсуттєвішими з них вважаються наступні положення:

вперше:

– розроблено концептуальні засади пробачії щодо неповнолітніх як ефективного і важливого інструменту гарантування безпеки суспільства; ключового та стратегічного напрямку удосконалення правосуддя; складової системи ювенальної юстиції; комплексу правових, організаційних, інформаційно-аналітичних, прогностичних та інших засобів, спрямованих на соціальну реабілітацію та ресоціалізацію неповнолітніх з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей, рівня розвитку та соціально-психологічного стану; процесу реалізації апробованих пробачійних програм на противагу покаранню, пов'язаному з обмеженням волі;

– визначено параметри імплементації кращих світових пробачійних моделей щодо неповнолітніх й зарубіжного досвіду правового регулювання та здійснення пробачії щодо неповнолітніх, зокрема визнано перспективним для впровадження у національну пенітенціарну практику таких інструментів: моніторинг ефективності пробачійної системи (Великобританія, Японія); координація виконання кримінальних покарань та примусових робіт (Естонія, Латвія); взаємодія персоналу органів пробачії з виховними установами (Данія, Фінляндія); примирення у системі «жертва-злочинець», кадрове забезпечення – підготовка, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу для реалізації пробачійних програм (Німеччина, США); формування та реалізація комплексних цільових програм, спрямованих на зниження рівня злочинності

неповнолітніх та створення безпечного середовища (Австрія, Велика Британія, Італія, Норвегія, Португалія, Франція, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія);

– запропоновані стратегічні пріоритети удосконалення законодавчої та відомчої (міжвідомчої) регламентації інституту пробації щодо неповнолітніх в Україні з унормуванням (закріпленням, коригуванням): прав та обов'язків неповнолітніх, які перебувають на випробувальному терміні; переліку виховних заходів, які можуть бути застосовані в межах ювенальної пробації, і не пов'язані з позбавленням волі; критеріїв оцінювання ефективності пробаційного нагляду, реалізації програм нагляду та реабілітації; форм взаємодії органів пробації з правоохоронними органами, судами, соціальними службами, громадськістю; процедури пробаційного контролю щодо забезпечення моніторингових функцій органів пробації; гарантій захисту прав неповнолітніх, які перебувають під пробацією; відповідальності неповнолітніх та передбачення санкцій за порушення умов пробації;

– науково доведено доцільність запровадження у практику органів пробації проактивних методик роботи з неповнолітніми з урахуванням розробленого проєкту пробаційної програми «Формування правової культури та свідомості», що ґрунтується на освітніх та психологічних підходах зміни переконань і поведінки й спрямований на реабілітацію, соціальну адаптацію неповнолітніх шляхом підвищення правової свідомості та розвитку правової культури, а також внесення змін та доповнень до низки пробаційних програм («Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин», «Формування життєвих навичок»);

– сформульоване наукове бачення порядку виконання покарання у виді пробаційного нагляду щодо неповнолітніх, що включає: оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення особами, які вчинили кримінальні правопорушення у віці 14–17 років (захисні фактори, криміногенна потреба, фактори ризику); проведення моніторингу щодо стану застосування покарання у виді пробаційного нагляду; виконання неповнолітніми засудженими покладених на них обов'язків;

удосконалено:

– доктринальні підходи до поняття інституту пробації як, по-перше, складової ювенальної юстиції, що реалізує державну політику у сфері пробації; по-друге, систему вповноважених державних органів наділених відповідними правами та обов'язками щодо захисту неповнолітніх й виконання комплексу функцій, передбачених кримінально-виконавчим законом; по-третє, засобу запобігання кримінальним правопорушенням;

– кримінологічну характеристику особи неповнолітнього злочинця, з виокремленням вікових та психологічних особливостей, які впливають на обрання та застосування пробації під час кримінального провадження, а також у механізмі запобігання вчиненню повторних кримінальних правопорушень;

– розподіл кримінальних процесуальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються неповнолітніми на: загальні (застосовується до неповнолітніх підозрюваних (підсудних)) та індивідуальні (особистий вплив

на особу підозрювану (підсудну), що обмежує (або повністю виключає) її можливість вчинення протиправних дій); фізично-примусові (домашній арешт, тримання під вартою, тимчасове затримання, поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають небезпечну поведінку, тимчасовий арешт, екстрадиційний арешт, а також направлення неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого до спеціалізованої дитячої установи закритого типу) та психолого-примусові (ґрунтуються на особистому зобов'язанні підозрюваного (обвинуваченого)) або діях третіх осіб);

– систематизацію суб'єктів соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими: пенітенціарні (Державна кримінально-виконавча служба України та її територіальні органи управління; персонал виховних колоній; батьківський комітет при колонії); профільні (заклади освіти; педагогічна та піклувальна ради; спостережна комісія; органи місцевої влади; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; служба у справах дітей; поліція; суд; прокуратура); інші – підприємства, установи, громадські та релігійні організації, волонтери;

– унормування електронного моніторингу пробації неповнолітніх шляхом розроблення проекту Порядку застосування електронних засобів контролю під час перебування на пробації й мобільного застосунку як засобу електронного контролю;

дістало подальший розвиток:

– наукове обґрунтування інституційного забезпечення пробації в Україні шляхом упорядкування центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері пробації – Державної кримінально-виконавчої служби України з метою усунення відомчої колізії й розширення взаємодії судів та інших органів державної влади у сфері психосоціальної корекції;

– унормування реалізації кримінально-виконавчої моделі пробації щодо неповнолітніх у механізмі запобігання кримінальним правопорушенням з урахуванням Закону України «Про пробацію» й Стратегії реформування пенітенціарної системи, операційного плану її реалізації, що включає: забезпечення справедливого правосуддя через вибір покарання та вжиття заходів виправлення; розширення альтернативних форм покарання; посилення економічної доцільності утримання неповнолітніх у виховних установах; запобігання рецидиву протиправних дій; затвердження пробаційних програм; індивідуалізація виконання пробації з врахуванням вікових і психологічних особливостей неповнолітнього; утворення вертикалі прес-офіцерів у регіональних підрозділах пробації та розвиток їх співпраці; розроблення підзаконних нормативно-правових актів для забезпечення ефективності та системності проведення пробаційних заходів;

– складові досудової доповіді про обвинуваченого неповнолітнього: загальна інформація про обвинуваченого; соціально-психологічна характеристика обвинуваченого; інформація про ставлення жертви до правопорушника та вчиненого діяння; оцінка ризику вчинення повторного кримінального правопорушення; висновок про можливість виправлення без обмеження або позбавлення волі на певний строк та рекомендації щодо заходів,

спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення неповнолітнім кримінальних правопорушень;

– підходи до впровадження системи електронного обміну документами між судами та органами пробачії, яка дозволить негайно розпочати підготовку досудової доповіді до вчасного розгляду кримінального провадження у судовому засіданні;

– обґрунтування введення спеціалізованого курсу професійної підготовки персоналу виховних колоній з розподілом на основні блоки: теоретичні знання; практичні навички виконання професійних обов'язків; формування особистих психологічних якостей;

– правове регулювання та основні компоненти впливу на неповнолітніх у виховних установах: каральний (вплив змісту покарання згідно Правил внутрішнього розпорядку, застосування зазначених у КВК України засобів виправлення); виховний (вплив на розвиток, корекція поведінки засудженого); психологічний (надання психологічної допомоги).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень проблем пробачії та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються неповнолітніми (акт Національної академії внутрішніх справ від 24 грудня 2024 р.);

законотворчій діяльності – шляхом внесення низки проєктів змін та доповнень до Закону України «Про пробачію» на основі розробленого автором проєкту пробачійної програми «Формування правової культури та свідомості» (акт Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 10 березня 2025 р. № 250310-1);

діяльності органів кримінальної юстиції – для розроблення та удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій з питань пробачії неповнолітніх (акт Державної установи «Центр пробачії» у Волинській області від 11 березня 2025 р.);

освітньому процесі – для підготовки підручників, лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з курсів кримінології та кримінально-виконавчого права, а також у рамках розробленого спеціального курсу «Пробачія неповнолітніх» при проведенні різних видів занять (тренінгів) з відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної установи «Центр пробачії» і Національної поліції України (акт Національної академії внутрішніх справ від 24 грудня 2024 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. Власні теоретичні розробки здобувача після захисту кандидатської дисертації (2010 р.) та в опублікованих у співавторстві основних наукових

працях становлять понад 70 %. Наукові доробки співавторів за темою дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднені автором у виступах на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема: «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 12 березня 2015 р.); «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (м. Київ, 9 квітня 2016 р.); «Питання реформування правової системи» (м. Луцьк, 16-17 червня 2017 р.); «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 14-15 травня 2019 р.); «Актуальні питання реформування правової системи» (м. Луцьк 14-15 червня 2019 р.); «Problems of practical application of innovations, methodology and experience» (Португалія, м. Лісабон, 15-16 квітня 2021 р.); «International scientific and practical conference» (Польща, м. Вроцлав, 26–27 лютого 2021 р.); «Проблеми забезпечення прав і свобод людини» (м. Луцьк, 10 грудня 2021 р.); «Актуальні питання реформування правової системи» (м. Луцьк, 4-5 червня 2021 р.); «Проблеми забезпечення прав і свобод людини» (м. Луцьк, 9 грудня 2022 р.); «Science, practice and theory» (Японія, м. Токіо, 1-4 лютого 2022 р.); «Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів національної поліції України» (м. Кропивницький, 28 квітня 2023 р.); «Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі» (м. Вінниця, 19 квітня 2024 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 44 наукових працях, серед яких дві монографії, 18 статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, та чотири у періодичних виданнях іноземних країн, п'ять статей – у виданнях, що індексуються у наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, 13 тез доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях та круглих столах та дві – у колективних монографіях, зокрема:

1. Гусак А. П. Ресоціалізація неповнолітніх, засуджених за вчинення насильницьких злочинів, в умовах позбавлення волі: кримінологічний аспект: монографія. Луцьк: Вежа-Друк. 2013. 202 с. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=3uUhU5kAAAAJ&citation_for_view=3uUhU5kAAAAJ:Qo2XoVZTnwC

2. Гусак А. П. Пробація щодо неповнолітніх в Україні: монографія. Київ: 7БЦ, 2024. 388 с.

3. Husak A., Apostolyuk O., Shmatkovska T., Chykalo I. Assessment of the rural population economic activity in the system of united territorial communities development: a case study of Volyn region, Ukraine. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2020. Vol. 20. Issue 3. P. 99–108. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.20_3/Art10.pdf.

4. Fidria Y., Zaradiuk Z., Husak A., Kondratishyna V., Chuprynskyi B. System of principles of the criminal-executive policy of Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2021. № 1. Vol. 11. Special Issue XVIII. P. 16–20. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110118/papers/A_03.pdf.

5. Kyrylenko K., Davydova Z., Derkach L., Zinchuk R., Synelnykova I., Husak A. Postmodern Education as a Factor of Innovative Distance Learning in Quarantine. *Postmodern Openings*. 2022. № 1. Vol. 13. P. 481–497. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/po/article/view/3859>.
6. Kuzmichova-Kyslenko Ye., Palamarcuk G., Husak A., Hadzhiieva A., Toporkova M. The Impact of International Human Rights Standards on Ensuring Fair Criminal Proceedings. *Revista Jurídica Portucalense*. 2024. № 36. P. 275–294. URL: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/36787>.
7. Husak A., Khmelevska N., Zinevych O., Ovcharenko O. Restoration of juvenile justice in the post-war period in Ukraine. *Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies*. 2025. № 6 (1). URL: <https://journals.sapienzaeditorial.com/index.php/SIJIS/article/view/883>.
8. Гусак А. П. Мета, принципи та завдання ювенальної юстиції. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 2. С. 113–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2013_2_26.
9. Gusak A. The Current Status of Violent Criminality of Minors in Ukraine. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 1. С. 148–152. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1914/1/1%20gusak.pdf>.
10. Гусак А. П. Основні принципи ювенальної юстиції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2014. Вип. 25. С. 192–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_49.
11. Гусак А. П. Commitment of a Crime by a Group of Persons by Prior Collusion. *Історико-правовий часопис*. 2016. Т. 7. № 1. С. 188–192. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/10809/1/%D0%B3%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BA.pdf>.
12. Гусак А. П. Спеціально-кримінологічне запобігання насильницьким злочинам щодо неповнолітніх. *Історико-правовий часопис*. 2016. Т. 8. № 2. С. 132–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2016_2_28.
13. Гусак А. П. Ювенальна юстиція як необхідний захід захисту основних прав неповнолітніх. *Історико-правовий часопис*. 2018. Т. 12. № 2. С. 127–131. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16048/1/27.pdf>.
14. Гусак А. П. Неповнолітні засуджені як об'єкти соціально-виховної роботи за умов ізоляції. *Історико-правовий часопис*. 2021. Т. 16. № 1. С. 88–93. URL: <https://chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/view/65>.
15. Гусак А. П. Особливості складання досудової доповіді у кримінальному провадженні. *Київський часопис права*. 2021. № 4. С. 252–257. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/111>.
16. Гусак А. П. Ресоціалізаційна спрямованість пробації. Проблеми та судження. *Юридичний вісник*. 2022. № 6. С. 119–126. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2022/15.pdf.
17. Гусак А. П. Основні криміналістично значущі властивості особи неповнолітнього, що вивчаються при підготовці досудової доповіді. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2022. Т. 33 (72). № 1. С. 75–79. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/14.pdf.

18. Гусак А. П. Нормативно-правове регулювання запобіжної діяльності щодо неповнолітніх. *Історико-правовий часопис*. 2022. Вип. 1 (18). С. 70–78. <https://chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/view/105>.
19. Гусак А. П. Сучасна практика та стан запобігання злочинам неповнолітніх засобами пробації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 62. С. 78–82. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc62/16.pdf>.
20. Гусак А. П. Превентивні заходи пробації щодо неповнолітніх правопорушників. *Вісник Національного технічного ун-ту «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2023. Вип. 2(58). С. 104–109. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22701/1/Visnyk%20KPI_2_58.pdf.
21. Гусак А. П. Правові норми профілактики злочинності неповнолітніх правопорушників. *Право та державне управління*. 2023. №1. С. 144–150. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/21.pdf.
22. Гусак А. П. Особливості здійснення пробаційних програм щодо неповнолітніх правопорушників під час наглядової пробації. *Київський юридичний журнал*. 2023. № 3. С. 55–61. URL: <https://doi.org/10.32782/klj-2023-3.06>.
23. Гусак А. П. Особливості використання ювенальної пробації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 445–448. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2023/104.pdf.
24. Гусак А. П. Зарубіжний досвід пробації та протидії злочинності засобами пробації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 2 (49). С. 93–99. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v2_2023/18.pdf.
25. Гусак А. П. Вдосконалення превентивних заходів пробації неповнолітніх правопорушників. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2023. Вип. 15 (27). Т. 1. С. 250–256. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/%D0%93%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BA.pdf>.
26. Husak A. International Legal Standards Of Juvenile LAW. *Review of Comparative Law*. 2015. № 2. Vol. 21. P. 49–58. URL: https://www.kul.pl/review-of-comparative-law-vol-21-no-2-2015.art_66591.html.
27. Husak A. Sluzba Probacyjna w Ukrainie: Cele, Rodzaje i Zadania, Realizacja Glownych Przepisow Prawa j Probacji. *Area Nauki. Lublin. Fundacja «Osrodek Rozwoju Kompetencji Akademickich»*. 2019. № 1 (5). P. 55–65.
28. Гусак А. Дослідження проблем пробації неповнолітніх правопорушників. *Area nauki. Lublin*. 2022. P. 24–33. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/25623>.
29. Гусак А. П. Ефективність та перспективи впровадження превентивних заходів в систему пробації для неповнолітніх злочинців: аналіз теоретичних підходів. *Area Nauki. Lublin. Fundacja «Osrodek Rozwoju Kompetencji Akademickich»*. 2023. №2 (11) P. 63–74. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/25624>.
30. Гусак А. П. Дитина та його правовий статус в контексті ювенального права. *Актуальні питання реформування правової системи України: XII міжнар.*

наук.-практ. конф. (Луцьк, 12 берез. 2015 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2015. С. 185–186.

31. Гусак А. П. Законодавче врегулювання проблем ресоціалізації в ювенальній юстиції. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір*: міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 квіт. 2016 р.). Київ, 2016. С. 195–196.

32. Гусак А. Кримінально-процесуальний статус неповнолітнього обвинуваченого. *Питання реформування правової системи*: XIV міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 16-17 черв. 2017 р.). Луцьк, 2017. С. 208–210.

33. Гусак А. П., Ілинич Ю. О. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали XIII міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 14–15 трав. 2019 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 641–643.

34. Гусак А. П. Виникнення уявлень про превентивні цілі покарання. *XVI Актуальні питання реформування правової системи*: міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 14-15 черв. 2019 р.). Луцьк: Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. С. 236–238.

35. Гусак А. П. Соціально-виховна робота з неповнолітніми засудженими: психологічний аспект. *International scientific and practical conference* (Wloclawek, Republic of Poland, 26–27 February, 2021). Wloclawek, 2021. С. 124–127.

36. Гусак А. П. Методи соціально-виховної роботи у виховних колоніях з неповнолітніми засудженими. *Problems of practical application of innovations, methodology and experience: The XXI International Science Conference* (Lisbon, Portugal, 15-16 april, 2021). Lisbon, 2021. С. 64–68.

37. Гусак А. П., Марчук В. Б. Характеристика персоналу установ як суб'єкта соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини*: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 10 груд. 2021 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2021. С. 71-74.

38. Гусак А. П., Стаднюк С. Х. Особливості застосування пробації до неповнолітніх. Актуальні питання реформування правової системи. *Актуальні питання реформування правової системи*: матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 04-05 черв. 2021 р.). Луцьк: «Завжди Поруч», 2021. С. 98–100.

39. Гусак А. П. Запобігання злочинності органам пробації. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 9 груд. 2022 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2022. С. 24–26.

40. Гусак А. П. Специфіка реалізації завдань, що покладені на уповноважені органи з питань пробації. *Science, practice and theory: IV International Scientific and Practical Conference* (Токіо, Японія, 1-4 лют. 2022 р.). Токіо, 2022. С. 165–167.

41. Гусак А. П. Значення криміналістичних обліків в превентивній діяльності підрозділів національної поліції України. *Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України*: III Всеукр. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 28 квіт. 2023 р.). Кропивницький, 2023. С. 152–155.

42. Гусак А. П. Судово-експертна діяльність в епоху війни: тенденції та стратегії розвитку. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 19 квіт. 2024 р.). Вінниця : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2024. С. 516-520.

43. Гусак А. П. Варіативність поняття «ресоціалізація». *Resocjalizacja mlodocianych przestępców na Ukrainie i w Polsce*: monografia. Lublin : POLIHYMNIA Spółka z o.o., 2019. 275 s. P. 6–20. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19366/1/Resoc.pdf>.

44. Гусак А. П., Гусак П. М. Правова регламентація процесу ресоціалізації в Україні. *Resocjalizacja mlodocianych przestępców na Ukrainie i w Polsce*: monografia. Lublin : POLIHYMNIA Spółka z o.o., 2019. 275 s. P. 111–145. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19366/1/Resoc.pdf>.

Характеристика особистості здобувача. Гусак Андрій Петрович народився 14 вересня 1980 року в місті Луцьку. У 2002 році здобув вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» у Волинському державному університеті імені Лесі Українки, отримав кваліфікацію юриста.

У 2010 році захистив кандидатську дисертацію в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України за спеціальністю 12.00.08 (кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право) на тему «Кримінологічні аспекти ресоціалізації неповнолітніх, засуджених за вчинення насильницьких злочинів, в умовах позбавлення волі». У 2015 році отримав вчене звання доцента кафедри кримінального права і процесу (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Трудову діяльність розпочав у 2002 році на посаді юрисконсульта Волинської обласної організації працівників освіти і науки України. У 2003 році проходив службу в Збройних Силах України. Після демобілізації працював юрисконсультом на ДП «Луцький ремонтний завод «Мотор» Міністерства оборони України. З 2008 року працював у правоохоронних органах, зокрема в органах прокуратури та слідчих підрозділах. У 2010 році розпочав викладацьку діяльність у Луцькому інституті розвитку людини Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», а з 2012 року – у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, де обіймав посади викладача, старшого викладача, а з 2015 року – доцента кафедри.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана державною мовою, стиль викладення – науковий. Отримані результати дослідження: наукові положення, висновки і рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні» є напрямом, який віднесено до спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Відповідність дисертації нормативно встановленим вимогам та можливість подання їх до захисту. Дисертація відповідає пп. 7, 8 «Порядку

присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, та може бути рекомендована до попереднього розгляду та захисту в спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

У результаті експертизи дисертації Гусака Андрія Петровича та повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок щодо дисертації Гусака Андрія Петровича «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Гусака Андрія Петровича відповідає спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право та вимогам пп. 7, 8 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

3. Рекомендувати подану дисертацію Гусака Андрія Петровича «Кримінологічні та кримінально-виконавчі засади пробації щодо неповнолітніх в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право до попереднього розгляду у спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 17; проти – немає; таких, що утримались – немає.

Рецензент –

**проректор Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки**

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Рецензент –

**учений секретар секретаріату Вченої ради
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Віталій ВАСИЛЕВИЧ

Рецензент –

**провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Дмитро ТИЧИНА